

niet gerekend op een rioolaansluiting. Een aansluiting aan het stedelijke riool was in veel gevallen slechts mogelijk als de huiseigenaar diep in zijn beurs tastte. Aan het gebruik van tonnen waren echter geen kosten verbonden. Voor wat betreft de afvalverwijdering was de huurder dus niet langer afhankelijk van de goede wil van de huisbaas. Hij kon zijn lot in eigen hand nemen en een betere afvalverwijdering realiseren. Toen de mogelijkheid zich aandeede om op eenvoudige wijze in de afvoer van fecaliën te voorzien, maakten de bewoners van de binnenstad daar massaal gebruik van.

Het tonnenstelsel leverde een belangrijke bijdrage aan de verbetering van de stedelijke hygiëne, maar het zag er niet naar uit dat de Groningse succesformule in Rotterdam ook Groningse winsten zou opleveren. De opbrengsten van de dienst Gemeentereiniging vielen namelijk vies tegen. De instelling van een dienst Gemeentereiniging en de invoering van het tonnenstelsel leverden een belangrijke bijdrage aan de verbetering van de stedelijke hygiëne, maar er waren ook sombere geluiden te horen: 'Waarom', vroeg een aantal raadsleden zich verwonderd af, 'werpt de Gemeentereiniging in andere gemeenten van ons vaderland voordeelen af, terwijl zij hier belangrijke sommen eischt?' Bij de behandeling van de begroting voor 1882 werd het functioneren van de dienst Gemeentereiniging ter discussie gesteld met vragen als: 'Wordt er wel genoeg partij getrokken van de ligging der Gemeente, wat betreft den verkoop van mest, om goede prijzen te bedingen?'¹⁶⁾

In een aantal uitgebreide verhandelingen ging Cramer in op de vraag hoe de Gemeentereiniging elders was georganiseerd en

x f 1000	opbrengst mest	inkomsten (totaal)	uitgaven (totaal)	resultaat (negatief)
1877	59	85	144	60
1878	56	80	141	61
1879	29	52	144	92
1880	44	66	155	88
1881	49	65	155	90

Financiële resultaten Gemeentereiniging (1877-1881; bron: DirRein-CieRein 9-6-1882, Verz.1884:9f, 105).